

O ČERNÉ PRINCEZNĚ

V JEDNÉ ZEMI BYDLEL NA BŘEHU MOŘSKÉM VELMI chudý rybář. Malá chaloupka, loďka, několik sítí bylo celé jeho jmění. Než navzdor své chudobě žil se svou ženou pokojně a svorně. Jediné jeho přání bylo, aby mu Bůh jedno dítě dáti ráčil, což se ale posud nevyplnilo.

Jednou poručil mu král – neboť musil královskou kuchyni potřebnými rybami zásobovat –, by co nejrychleji možná hojnost ryb nalovil, a sice těch největších, že bude míti mnoho hostů. Přislíben mu byl výdělek, jestli je brzo přinese, pakli ale ne, přísný trest. Znalť rybář krále, že ve všech případech slovo držívá, a proto nemeškaje, vzal síť, skočil do loďky a pustil se na moře. Ploul již několik hodin, ale síť ještě ani jednou plnou nevytáhl. Něco málo malých rybiček, to bylo všechno, čeho se dopídil. Mrzutě jimi do moře hodiv, nechtěl je ani pro sebe k večeři podržet. Již dostával strach; večer se schyloval, a on ani jednu velkou rybu neměl, a přece, jako by mu to navzdor dělaly, množství se jich okolo něho hemžilo; roztáhl-li pak síť na ně, byly ty tam, až zase všechny na druhé straně vyplouly.

„Tot jste všechny očarovány,“ řekl skoro s pláčem, když opět prázdnou síť vytáhnul. „Lovím již hezká léta, ale to se mně ještě nikdy nestalo. Co si počnu? Doufal jsem, že něco vydělám, ale jak vidím, budu spíše potrestán.“

„Snadná pomoc, příteli,“ řekl někdo za ním, a když se celý poděšen ohlídl, viděl za sebou státí člověka celého černého. Dech se v něm zatajil a mráz mu přejel tělo, když se na muže podíval, který se na lodce octnul, jako by s nebe byl spadl.

„Proč se mě bojíš?“ řekl tento, leknutí rybářovo zpozorovav; „já ti nic neudělám. Přišel jsem, bych ti pomohl, ale jen pod tou výminkou, jestli i ty žádost mou vyplníš.“

Rybář jsa rád, že je zlý duch, za něhož nového hosta držel, v tak dobrém rozmaru, přislíbil, že všechno, co bude v moci jeho, udělá, když mu pomůže.

„Dobře,“ odpověděl Černý, „v okamžení budeš mítí těch nejchutnějších a největších ryb, co se ti jich do loďky vejde, dáš-li mi, o čem doma nevíš.“

„I toť vám rád dám,“ řekl bez přemejšlení rybář, neboť měl velmi málo náradí a tedy lehko o všem věděti mohl.

„Já si tedy za dvakrát sedm let pro to přijdu.“

Nato vzal černý pán síť, a sotva ji do moře pustil, již ji plnou těch nejlepších ryb vytáhl. Tak to třikrát udělal a zmizel.

Rybář potěšen, že tak lehce z nouze vyvázl, radoval se z dobrého výdělků a pospíchal k domovu.

Žena ho již očekávala, a jakmile zdálí loďku uviděla, přichystala chutnou večeři, by se manžel její po práci posilnil. „To byl požehnaný lov,“ řekla, když rybář k břehu přirazil a ona mu ryby vyndavat pomáhala. „Však jsem měla dost strachu, jak pochodíš; neboť dvakrát již poslal se král ptáti, kdy přijdeš.“

„Bylo mi krušno, milá ženo; myslím však, že bude král spokojen.“ Nato si všechno zařídil, a když se navečeřel, lehl na lože, chtěje časně ráno s rybami ke dvoru jíti. – Král, který se již obával, že se mu nejlepšího jídla k hostině nedostane, měl velkou radost, když se rybář ráno s tak pěknými rybami přihnal, a propustil ho s dobrým výdělkem. Rybář pak chtěje ženě své také jednou radost udělat, koupil jí na pěknou sukni, s kterou ji nemálo překvapil.

„Že jsi na mne tak laskavě pamatoval, musím i já tě něčím potěšit,“ řekla rybářka, sukni prohlížejíc, načež muži vyjevila, že se dávnoleté přání její vyplnilo. Ale nezaradoval se rybář nad tím tak, jak se žena jeho domnívala; vzpomnělt si na včerejší den a poznal teprv nyní, co Černý na něm vymámil. By však nebohou matku nezarmoutil, ne-

chtěl se ani slovem o tom zmíniti, a přemáhaje se, smutek v srdci ukryl.

Vkrátce uběhl určený čas a rybářka porodila syna. Kluk byl tak roztomilý, že se i rybář nad ním zaradoval a na svůj smutek poněkud zapomněl. I netrvalo to dlouho, výrůstek chodil s otcem k moři a sbírával pěkné mušle, které na břehu ležely. Když byl větší, pomáhal plést sítě a již se mu i kolikrát poštěstilo, že sám večeri matce obstaral. Tak uběhlo dvakrát sedm let a rybář to ani nepozoroval. V samé radosti nad čiperným synem pozapomněl na černého hosta. Však ten naproti tomu nebyl tak zapomnětlivý.

Jednou ráno volala rybářka syna k snídani, ale darmo. Myslí, že se pustil na lov, i ptá se otce; než ten také o něm neví. Vyběhne tedy ven, by se po něm ohlídla, daleko široko však není o něm ani zmínky. Tu teprv připadne otci na mysl Černý; ten běduje a sám sobě vinu dává, že lepší pozor na hochu nedal, a s bolestí velikou vypravuje ženě smutnou příhodu. Ubozí rodičové vedou náрек, ale syna se více nedovolají, za nějž jim Černý velký pytel zlata do chaloupky položil. Nepohrdli ním, ač věděli, že by to byla špatná náhrada za milené dítě. —

Daleko a daleko od rybářské chaloupky byl pod zemí zlatý zámek, v němž zaklená princezna bydlela. Ona byla nadmíru krásná, ale černá jako uhlí. Jedenkrát prý ji spatřil jeden mocný čarodějník, který se do ní zamiloval: ona ho ale odbyla, začož ji tento zaklel, by se v mouřenínu proměnila a tou tak dlouho zůstala, dokud by si ji mladík tak nezamiloval, aby z lásky k ní domov opustil a všelijaké nesnáze strpěl. To by ještě nebylo bývalo tak těžké, jen kdyby ji i s jinými lidmi do podzemního kraje nebyl zaklel. Co si tam měla počít? Kdo ji měl tamodtud vysvobodit?

Jednoho dne chodila po zahradě a plakala; tu se k ní přítaloupí malý trpaslík a ptá se jí, proč pláče. Princezna se

zastavila a hleděla upřeně na podivného mužíčka; že se jí ale tak přívětivě ptal, pověděla mu svou nehodu.

„Jen si proto tak nenaříkej,“ pravil, když všecko vyslechl. „Jedná-li se tu jen o mladíka, o toho se ti sám postarám. Což ale, nebudeš-li se mu líbit a on tu nebude chtít zůstat?“

„Pak mně nebude žádné pomoci a já se upokojím.“ –

„Aj, pak si vezmeš mne?“ –

„Tebe?“ řekla princezna, úsměšně na mužíčka dolů hledíc.

„Nu, cožpak jsem ti tak k smíchu?“ –

Princezna bojíc se, by si trpaslíka nerozhněvala a tak jedinkou nadějí svého vysvobození od sebe neodstrčila, vlídně mu odpověděla: „Jestli sem mladíka přivedeš a nikdy se ke mně dotíravě chovat nebudeš, ať si dělám co chci, tedy ti slibuji, nebude-li chtít mladík tady zůstat aniž mě milovat, že si tebe pak vezmu.“ Trpaslík takto udobřen, všecko princezně přislíbil a pak odešel.

I byl to ten černý člověk, co rybáře omámil. Víme tedy, jak dlouho musela princezna čekat. Jí se to ale nezdálo tak dlouho: pod zemí léta rychleji ubíhaly a ona zůstala vždy mladá.

Jednoho dne zjevil se opět trpaslík, příповід svou vyplnil a mladíka jí přivedl. On ho nevzal mocí, ale lákal ho tak dlouho, až s ním hoch dobrovolně odešel. Radovidovi (tak se jmenoval rybářův syn, protože ho rodiče rádi viděli) se to v zlatém zámku líbilo. Bylo tu všecko tak jako na zemi; jediné moře mu chybělo. Zámek byl z ryzího zlata, krásně okrášlen, takže, když slunéčko (které také tam vycházelo, jenže, když byla na zemi noc, tam byl den a tak naopak) nad ním svítilo, žádný na něj pro blesk ani pohlédnout nemohl. Kolem zámku byla zahrada, v níž kvítka, jakých nikdy nebyl viděl, milostně se houpaly, ptáci pestrébarevného perí poletovali po vonných stromech, jichž

větve se tíží lahodného ovoce k zemi skláněly. Kam jen pohlídl, bylo vše krásné; dělat nemusel nic: chtěl-li co, hned se mu to udělalo. Což divu tedy, že po domovu netoužil. Vzpomněl si ovšem často na matku i na otce; ale sotvaže to na něm princezna, která vždy okolo něho byla, zpozorovala, hned se všemožně přičinila, by jej vyrazila. Ona mu zpívala líbé písně, ona ho vodila po zahradě, povídala mu všelijaké příběhy, takže se s ním ani matka tak neobírala, aniž ho více než ona milovati mohla. Avšak i Radovid ji navzdor její černotě velice miloval. Tak mu tedy o samé rozkoši léta ušly, že ani nevěděl, kam se poděly. Jedině to cítil, že princeznu vždy více a více miluje a bez ní živ býti nemůže. A tak míjeli dnové v samé radosti.

Jednou pozorovala princezna na milencově tváři temné mráčky; i ptala se ho, co to znamená? A on jí řekl: „Ty víš, jak tě miluji, a proto mně prosbu mou odpustíš. Jediný syn mých rodičů, byl jsem od nich nadmíru milován; já si nikdy nepředložil, co to pro ně za ztrátu býti muselo, když jsem se od nich vzdálil. Nyní ale, přicházejí k rozumu, teprv nahlížím a tuze mě to bolí, že jsem o ně málo dbal a jim té nejmenší zprávy o sobě nedal. Proto dovol, bych se k nim zase jednou podíval. Potom se navždy k tobě vrátím.“ – Nemilé bylo princezně to slyšeti, ale nemohla prosbu jeho oslyšeti, chtěla-li, by se všechny výminky jejího vysvobození vyplnily.

„Nuže svolím tedy; musíš mně však něco slíbiti, v čem tvé i moje štěstí aneb neštěstí záležeti bude.“

I učinil Radovid, jak žádala.

Nato řekla k němu: „Nesmíš žádnému, ať je kdokoliv, ani slovem se zmíniti, kde jsi ten čas byl, nesmíš žádnému říci, že máš ženu, ale také žádné jiné lásku slíbiti. Dostojíš-li slovu, budeme šťastni; jestli nedostojíš, budeš nešťasten a mne pak nikdy snad více neuhlídáš, jelikož i já všecku naději na vysvobození ztratím.“

Nato zatroubila třikrát na stříbrnou trubku a trpaslík stál před nimi. „Doprovod' Radovida, odkud jsi ho přivedl.“ – Políbivši ještě jednou Radovida, dala mu stříbrnou trubku a řekla: „Pamatuj na má slova; až se ti bude stýskat, zatrub na tuto trubku, a trpaslík tě ke mně přivede.“ Nato odešla do svých zlatých pokojů, a Radovid s trpaslíkem ubíral se do pozemských krajů. Na cestě byl tak zamyšlen, že ani nepozoroval, kudy ho trpaslík vede, a dříve než se z myšlének probral, byli u moře, kde někdy rybářská chaloupka stála. Tam ho jeho provoditel opustil.

V chaloupce ptal se po rybáři. „Milý mládenče, ten je již kolik let odtud pryč a zůstává v městě v krásném domě a má mnoho peněz; jak jich ale nabyl, to posud žádný neví.“ Takto mu řekli v chaloupce. Ubíral se tedy Radovid k městu a tam mu ukázali skvostný dům, jenž bývalému rybářovi patřil. – Tenkrát nebyl ještě jako nyní každých třicet kroků hostinec, tenkrát byl cizinec rád, když kdekoliv pohostinsku přijat byl, a směle i k nejchudšímu vešel, neboť věděl, že nikdo, byť by se i dlužit musel, hosta hladového nepropustí. Bez dlouhého rozmejšlení vešel Radovid do otcovského domu a prosil o nocleh. Starý rybář, nyní bohatý pán, přijal ho vlídně a ke stolu pozval. Radovid byl hladový a pozvání přišlo mu vhod. Když kročil do síně, viděl tam svou matku a mladou ženštinu, s níž jako s dcerou zacházela. U stolu seděli všickni pohromadě, jedli a rozmlouvali; ale že to tehdáž způsob nebyl, by se hosta na jmeno, stav a zaměstnání vyptávali, nevěděl posud žádný, jak se cizinec jmenuje.

„Je to vaše dítě?“ ptal se Radovid matky, ukazuje na dceru.

„Ano, ale ne vlastní; my měli jen jediného syna, kterého jsme však v čtrnáctém roce ztratili.“

„A jak se to stalo?“

„Nechtějte to, pane, ani věděti, je to smutná věc.“

„Jestlipak byste ho poznali, kdyby k vám přišel?“

„Ba nepoznali, musil by již hezky vzrostlý být, asi tak jako vy.“

„Uhodlas to, matičko, neboť tvůj syn jsem já!“

Rodičové zkřikli a padli synu okolo krku a líbali jeho ušlechtilé tváře. Schovanka zatím roznesla to po domě, a tak se v okamžení všickni domácí do síně přihnali, chtějíce syna svých dobrých pánů viděti. Radosti nebylo ani konce. Když se to všecko poněkud utišilo, ptali se rodiče syna, kde byl a co se s ním dělo. Ale Radovid měl dobře v paměti slova milenčina a ničeho rodičům nevyzradil, prose je, by se spokojili tím, že se k nim vrátil.

Dokud stará matka syna za ztraceného pokládala, byla spokojenější. Sotva však že se krásný mladík co syn její zjevil, již jí tisícero myšlének hlavu lámalo – jak by ho nejlépe oženila. Konečně se usnesla na tom, že mu dá schovanku, neohlížejíc se na to, zdali on ji bude také chtít; neboť s jistotou myslila, že se musí mu zalíbit. Bylo to ale děvče, jako jabloňový květ; kdo ji viděl, tomu se líbila. Radovid uznal sice také sličnost její, proto ale na svou černou krásku nezapomněl.

Jednoho dne, chtěje návrat syna svého slavit, sezval starý rybář mnoho hostů k hlučným radovánkám. Byltě on bohatý soused a přívětivý hostitel, k tomu všemu měl hezkého syna a ještě hezčí schovanku – což divu, že každý s radostí jeho pozvání přijal? Bylo tedy hostů plno. Jedli, pili a tancovali celý boží den. Radovid byl vesel a choval se k ženským velmi uctivě, nejvíc se však bavil s krásnou schovankou. K večeru vyšel s ní do zahrady a tam, ohnivým nápojem rozehrát, slíbil více, než slíbiti měl; sotva však nepředložené slovo z úst vypustil, již ho smyslově opustili a on padl na zem. Tu mu bylo, jako by černá princezna před ním stála; v její někdy tak usměvavé tváři ležel hluboký smutek, planoucí černé oči byly slzami zakalené.

„Co jsi to učinil, Radovide?“ pravila hlasem bolestným. „Nyní nesmíš ke mně, leč bysi sám a sám na cestu se odvážil a v mém zlatém zámku mne opět nalezl; musel bys ale tyto železné škorně s sebou vzíti. Máš-li tolik lásky ke mně vše to podstoupit, tedy mne vysvobodíš a budeme blaženější než kdy jindy; jinak ale zůstaneš žebrákem navždy.“ Radovid se probudil a byl by to všecko za pouhý sen měl, kdyby škorně u sebe nebyl viděl a sám sebe v ošubaném šatě daleko od města. Byla to strašná změna za těch několik hodin; tu byl ctěn co nějaký kníže, bavil se s rodiči a s krásným děvčetem, a nyní pro těch několik slovček musel tak přísný trest podstoupit. Když si všecko rozmyslil, proklínal sám sebe, že se škodného nápoje nechránil. Od té doby, co svou milenku ve snu viděl, přišly mu na paměť všechny ty blahé chvíle, které s ní prožil, i pevně si umínil, že ji vynajde, kdyby kraj světa byla. Sebral se tedy a železné škorně, které na nohou unést nemohl, uvázal k sobě, hodil je přes rameno a pustil se do světa.

Zatím ubozí rodičové nevěděli, co se to se synem stalo, že se ze zahrady ztratil, schovanka však netajila, co jí řekl a jak najednou od její strany zmizel. I čekali vespolek, že se snad vrátí, on se ale ani druhý ani třetí den nevrátil. Konečně mysleli, že je nějaký duch v podobě syna šálil a že to ani on nebyl. Tím se upokojili a žili jako prvé. Ztrápený Radovid zatím chodil se svým těžkým břemenem od města k městu, ode vsi ke vsi, přes hory a doly, až přišel k černému moři. Tam se dal převézt na druhou stranu; i ptá se převozníka, zdali neslyšel nikdy o zlatém zámku.

„Nikdy,“ odpověděl tento, „ale na druhé straně na ostrově je obr a ten mnoho ví, možná, že vám také to povědět může.“ Radovid přistana k ostrovu hledal obra a také ho vskutku našel. Ptá se ho tedy, zdali on o zlatém zámku ví.

„Ba nevím, člověče, a povědět ti o něm nemohu; ale až půjdeš sedmkrát sedm dní a nocí, přijdeš k jedné hoře a tam zůstává můj bratr, ten ti to snad poví.“

„Ach, já nebohý, co ještě zkusím, dříve než tam přijdu; ale dobře tak na mne, proč jsem neposlechl.“

S takovým nářkem krácel Radovid dále; cesta ho vedla utěšenými krajinami, přes krásné ostrovy; nikde však nevábil ho trávnatý koberec k pohovení, nikde netoužil po šťávnatém ovoci, aby se občerstvil, aneb vůní rozličných květín se napojil; touha po černé milence poháněla ho vždy dále a dále a nedopřála mu oddechu. Když pak sedmkrát sedm dní a nocí šel, přišel k jedné hoře, na které mocný král země svůj stan měl. Šel k němu a ptá se ho, zdali o zlatém zámku ví.

„Já nevím,“ zněla odpověď, „ale to ti nejlépe poví můj bratr, který je králem ptactva a daleko široko své posly rozesílá, snad že některý z nich o něm tobě zprávu dá. Až půjdeš ještě sedmkrát sedm dní, přijdeš k zelenému moři, za ním je veliký černý les, v němž bratr kraluje.“

Radovid poděkoval obrovi a odešel. — Opravdu přišel za sedmkrát sedm dní k zelenému moři, přes něž se převézt dal. Potom spěchal k černému lesu a hledal v něm krále ptactva. Když ho našel, vyřídil pozdravení od bratra králova a prosil, aby mu pověděl o zlatém zámku. Král svolal hned všechny své poddané a ptal se jich, zdali by kdo z nich o takovém zámku věděl. Chvilku ptáckové přemejšleli, pak vylítla ze shromáždění jedna vlaštovička a ku králi přistoupivši šveholila: „Já králi, o něm vím.“

„Kudy jsi tam letěla?“

„V sedmero řekách jsem se koupala, v sedmero lesích se houpala, se sedmero hor se koukala, pak jsem přišla k zlatému zámku, kde černá princezna přebývá.“

To když Radovid uslyšel, králi poděkoval a opět se na cestu vydal. Co nesnází zkusil, dříve než těch sedm řek

přeplaval, sedm lesů přešel a sedmero hor přelezl, nedá se ani vypsati, a přece mu to všecko nebylo zatěžko. Maje železné škorně na zádech, bral se neunavně svou cestou dále.

Když to konečně všecko přetrpěl, uviděl jednoho dne z daleka zlatý zámek. Ach, jak Bohu děkoval, že je u cíle své tak trpké cesty! Unaven, hladem a žízni zemdlen, přišel až do zahrady, tam sedl pod strom a usnul. Právě v tu dobu procházela se černá princezna po zahradě a přišla až k tomu stromu, kde Radovid spal. S podivením se zastavila a hleděla, co to tam za člověka leží; ale jak se zardovala, když poznala, že je to Radovid! Viděla na té osmahlé tváři, na tom oškubaném šatě, na vyschlém těle, že musel mnoho přetrpět. Nemohla se zdržet, aby ho nevzbudila. Ten pak, když procitna svou milenkou u sebe spatřil, hned ji za odpuštění prosil a věrnou lásku až do smrti sliboval. Ona mu ráda odpustila. Oba se na smíření vroucně políbili. Ale sotva se ústa úst dotkly, počala její černá tvář bělet a v malém okamžení stála před ním ta nejkrásnější bílá paní s černýma očima. Avšak, kdyby i černou byla zůstala, on by ji byl stejně miloval.

Tu najednou zjevil se před nimi trpaslík a pravil k milencům: „Já jsem onen čarodějník, jenž tě zaklel. Radovid všecky výminky vyplnil a já od tebe ničeho více požadovati nemohu; ač bych tě byl rád ošidil a za manželku dostal. Nyní vol, chceš-li zde zůstat, aneb se zase na zem vrátit?“ Ale princezně se to od té chvíle, co se Radovid zase vrátil, pod zemí zalíbilo, a ona volila tam zůstat; i Radovidovi se svět zošklivil tak, že oba odloučení od světa v zlatém zámku svorně a spokojeně živi byli, aniž si do smrti světských rozkoší přáli.